

Recensies

THOMAS VAESSENS

Hans Renders, *Braak*. Een kleine mooie revolutie tussen Cobra en Atonaal. Met een facsimile-uitgave van het tijdschrift. De Bezige Bij 2000.

Little reviews noemde Renato Poggioli ze: de kleine, opstandige tijdschriftjes van jonge avant-gardekunstenaars op zoek naar vernieuwing, institutionele erkenning en natuurlijk publiek. Geen enkele zichzelf serieus nemende, jonge en progressieve kunstenaar kan zonder zo'n podium. Het behoort tot de voorwaarden om het scenario van de avant-garde succesvol te laten verlopen.

Poggioli's studie, *The Theory of the Avant-Garde*, verscheen in het oorspronkelijke Italiaans voor het eerst in 1962, op een moment dat het tijdschrift inderdaad nog altijd het uitgelezen podium was voor de profilering van literaire ambities (*Barbarber* en *Gard Sivik* zijn dan bijvoorbeeld in Nederland typische little reviews). Je hoort de laatste tijd nogal eens de veronderstelling dat het sindsdien met de kracht van het literaire tijdschrift bergafwaarts is gegaan. Misschien is er wel wat voor die mening te zeggen. Heeft de geboekte technische progressie er niet voor gezorgd dat het vervaardigen van een professioneel ogend tijdschrift een fluitje van een cent is (en dus op onoverzichtelijk grote schaal gebeurt)? Hebben jonge kunstenaars inmiddels niet veel adequatere middelen om hun ambities publicitaire kracht bij te zetten? En dan: is *Barbarber*, met al zijn relativering van rol en functie van (avant-garde)literatuur niet ook een beetje de zelfmoord van het ambitieuze literaire blad?

Als Poggioli's scenario van de avant-gardevernieuwing inderdaad sinds het ver-

schijnen van *The Theory of the Avant-Garde* aan geldigheid heeft ingeboet, dan geldt voor Nederland in elk geval dat van die op handen zijnde verandering in de jaren vijftig nog geen tekenen zichtbaar waren. Niels Augustin, een nu zo goed als vergeten randfiguur in de literaire wonderperiode omstreeks 1950, somde in zijn eigen tijdschriftje *Cahier Eylders* een heel rijtje op van 'min of meer literaire pamfletten' die in de laatste twee jaar door jonge kunstenaars waren uitgegeven: *De dualist*, *Uiting*, *De keerring*, *Spleen*, *Braak*, *Blurb* en *Cahier Eylders*.

Hans Renders kiest in zijn inleidende essay bij de onlangs verschenen facsimile van het tijdschrift *Braak* dit citaat als uitgangspunt. In een negentig pagina's tellend overzicht schetst hij een beeld van de artistieke context waarin *Braak* verscheen. Hij zette daarvoor de zeer omvangrijke literatuur over deze roemruchte literatuurhistorische episode (van Redbad Fokkema's *Het complot der Vijftigers* tot, recent, Hans Groenewegens *Licht is de wind der duisternis*) op een rij, maar ook sprak hij met ooggetuigen (Campert, Kousbroek, Vinkenoog en anderen) en mocht hij gebruik maken van een aantal archieven die nog niet uitgemolken zijn door literatuurhistorici (zoals het *Braak*-archief van Campert).

Renders' speurwerk heeft een informatieve inleiding opgeleverd. Zijn keuze om vooral de context van *Braak* te bespreken, heeft uiteraard als consequentie dat maar een klein deel van zijn essay over het tijdschrift zelf gaat. We lezen veel min of meer biografische informatie over uiteenlopende figuren als Lucebert, Niels Augustin en Karel Grazell. Er staan allerlei aardige anekdotes in de inleiding – sommige bekend, andere

niet. Verhalen over het niet betalen van drukkers en stencilbedrijfjes (Kousbroek: 'we hebben ze gewoon laten stikken'); het verhaal over de naam van het tijdschrift *Reflex* die, nadat de laatste aflevering verschenen was nog geld bleek op te leveren omdat uitgeverij Spaarnestad ook een blad onder die titel wilde doen verschijnen; verhalen over de bemoeienis van de BVD met kleine periodiekjes als *Braak*; verhalen over geboorneerde reacties op de literaire avantgarde etcetera – alles ademt de aanlokkelijke 'jongens waren wij, maar aardige jongens'-sfeer in een club van jonge ophefmakers.

De door Renders gekozen benadering (nadruk op de context) en publiek (introducerend) zijn uitstekend te beargumenteren, maar op een ander punt heb ik wel kritiek. De inleiding voorziet niet in de toch gerechtvaardigde behoefte aan een verantwoording van de uitgave. Zo neemt Renders nergens de ruimte om zijn bronnen adequaat te beschrijven. Wat zit er bijvoorbeeld precies in Camperts *Braak*-archieef? Waar komen de in de facsimile gereproduceerde nummers vandaan? Waarom precies gingen eerdere plannen voor een *Braak*-herdruk niet door? Waarom werden voor sommige nummers twee verschillende omslagen gemaakt? Het gebrek aan verantwoording wreekt zich ook waar het gaat om de publicatie in deze uitgave van een verloren gewaande proefdruk van Luceberts *de analphabetische naam* (bedoeld als eerste deel in de nooit gerealiseerde 'Braakreeks'). Hoewel de vondst een nuancering van de ontstaansgeschiedenis van Luceberts 'historische debuut' nodig maakt, vernemen we niets over het hoe en waarom van het plotselinge opduiken van de proefdruk.

Maar het belangrijkste is natuurlijk de *reprint* op zichzelf. Bij de voorbereiding van de uitgave, schrijft Renders, 'kon worden vastgesteld dat niemand de complete set *Braaks* in bezit had, of zelfs maar ooit bij elkaar had gezien'. En inderdaad: in lang niet alle universiteitsbibliotheken waren alle nummers in te zien (zeker de originelen niet). Natuurlijk: het verhaal van dit *little review* was wel zo'n beetje bekend, en de belangrijkste van de erin gepubliceerde teksten worden her en der geciteerd. Maar hoe leuk is het niet om te bladeren in iets dat tot in detail lijkt op wat de protagonisten zelf in handen hadden? Nu dit klaarblijkelijk voor betrekkelijk weinig geld kan (de uitgave kost 49 gulden), zou je toch dromen van een reeks van facsimile-uitgaven: *Blurb*, *Reflex*, *Barbarber*, *De vrije bladen*, *Forum*...

Renders' *Braak*. Een kleine mooie revolutie tussen *Cobra* en *Atonaal* heeft een prachtig literair en historisch document toegankelijk gemaakt. Het achter in de uitgave opgenomen register op de inhoud van *Braak* en het personen- en periodieken-register dragen tot die toegankelijkheid uiteraard bij. Toch moet mij over een consequentie van de registers nog iets van het hart. Er zijn mooi ongeschonden exemplaren van de verschillende *Braak*-nummers gebruikt en de kwaliteit van de natuurgetrouwe fotografische herdruk is hoog. Wat heeft de uitgever dan bezielde om de doorlopende paginering op zo'n onhandige plaats te zetten? De nummers, die door het erbij geplaatste rode streepje van een centimeter extra goed opvallen, staan soms midden in de tekst van *Braak*. Een schoonheidsfoutje in een welkome, prachtige uitgave.